

Jeszzenszky Géza:

Közép-Európa jön vagy megy?

Az Egyesült Államok újonnan kinevezett államtitkár (azaz külügyminiszter)-helyettese, *Richard Holbrooke* a képviselőház külügyi bizottságában bejelentette: „Kelet-Európa többé már nem Kelet-Európa”, mert megszűnt a szovjet megszállás és a vasfüggöny, ezért a jövőben a State Department és az amerikai nagykövetségek térségünket Közép-Európának fogják nevezni.

Egy hónappal ezelőtt Ausztriában alpbachi előadásomat pontosan ezzel kezdtem: 1989–90-ben megszűnt az a világtörténelmi helyzet, a politikai jégkorszak, ami bennünket akarunk ellenére a valódi Kelet-Európa, azaz Szovjet-Oroszországhoz csatolt, s a most kialakuló új Európának integráns, de sajátosságait megőrző része kell hogy legyen a föltámadó Közép-Európa, az egykori Osztrák–Magyar Monarchia összes utódállama.

Mi, magyar demokráta, régóta sürgetjük ezt. 1988-ban a betiltásból újjászerveződő Rakpart-Klub és a Közgazdasági Egyetem változaspárti erői (diákok és tanárok) Balatonszárszón, a '43-as találkozó 45. évfordulóján vették számba a lehetőségeket és a teendőket: az egyik fő témakör Közép-Európa volt, létezik-e még, megerősödhet-e a közép-európai szolidaritás gondolata, milyen politikai utak között választhatunk. Talán ott mondtam el először azóta sokszor elismételt tételemet, hogy a mesterségesen kettéosztott Európában az elfeledett Közép-Európa újjászületése vezethet el kontinensünk szellemi és politikai egységéhez.

De ma jó úton vagyunk-e, a Nyugat felé haladunk vagy újból terjed nálunk a Kelet, a korrupció, a megbízhatatlanság, a közbiztonság hiánya, s a sajtószabadság, a politikai jogok korlátozása? Más vonatkozásban sokszor elmondtam, ne fussuk az ördögöt a falra, mert megjelenik. De sajnos már nem fessük az ördögöt, hanem nézzük. Politikai nézeteikért, törvényes dolguk teljesítéséért — jól teljesítéséért — újságrókat, diplomákat, más köztisztviselőket, vállalatvezetőket felügyelő bizottsági tagokat nyugdíjaznak, leváltanak, fizetés nélküli szabadságra küldenek. Jobb esetben csak ezzel fenyegetnek egyeseket. Tapasztaljuk, hogy műsorokat, arcokat, gondolatokat, sőt a nemzeti szimbólumokat iktatják ki a nyilvánosság fórumairól.

Nem ennek az írának a feladata a pótköltségvetés kommentálása. De azt szóvá kell tennem, hogy egy ilyen nagy jelentőségű expozéra a kormány nem volt kíváncsi, hiszen a „patkó” üres volt, minisztert nem láttam ott, talán ha két-három államtitkár olvasgatott szorgosan, mi alatt az ország siralmas helyzetét ecsetelte a pénzügyminiszter. *Antall József* nagy súlyt helyezett arra, hogy a fontos parlamenti eseményeknél a kormány legyen jelen, mert alapvétele volt, hogy az ország politikai életének fő színtere az országgyűlés. A mostani kormánykoalíció látható módon nem így gondolja, ezt nemcsak a *Békesit* is sértő távollét és az ülésteremben a viták alatt is gyakran fesztelenül csevegő, sőt kacagó képviselők magatartása jelzi, hanem az egész parlamenti procedúra formalizmusa. Talán ezért is tapasztaltunk kompromisszumkézséget a

bizottságok összetételénél, hiszen nem kell aggódni, a szavazógép megbízhatóan működik. Azért az nem lenne jó, ha a külföldi megfigyelők megállapítanák, hogy helyreállt a régi stempfliző („rubberstamp”) parlament. Egyelőre még valódi viták zajlanak a parlamentben, az ellenzék minden demagógiától mentes, logikus, erős, gyakran szellemes érvekkel kísérli meg jobb belátásra bírni a kormánykoalíció képviselőit, de a demokráciába vetett bizalom mesterséges megrendítése után mindez nem hogy mélyebb nyomokat a közvéleményben sem.

Restaurációs kísérlet folyik, ezt nemcsak a parlamenti ellenzék állítja, de olyan eltérő felfogású személyek is, mint *Kiss Gy. Csaba* és *Eörsi István* — mindketten a Népszabadság szeptember 21-i számában. Az utóbbi megállapítja, hogy *Horn Gyula* „mintegy nyolcvan Kádár-korabeli funkcionáriust hozott be a parlamentbe... megállíthatatlan a Kádár-korszak jellegzetes figuráinak az előretörése az élet minden területén. Erkölcsi rehabilitációjukra jó példa az a mintegy ötszázhatvan aláírás a gratuláló levél alján, melyet a rádió dolgozói, az új vezetés nyilvánvaló bátorítására, *Hárs Istvánnak*, a Magyar Rádió egykori elnökének küldtek, hetvenedik születésnapja alkalmából”. *Eörsi* föl is idézi, hogyan lépett föl *Hárs* a kádári—aczéli politika bírálóival szemben. *Kiss Gy. Csaba* szerint „mintha a Kádár-korszak vége folytatódna”, de ő is megállapítja, hogy „az igazi reformkommunistáknak: *Pozsgaynak*, *Németh Miklósnak*, *Szűcsnek* nem jutott mára pozíció”. Csak arra nem tudjuk meg a választ, hogy vajon a kései, vagy az ereje teljében lévő Kádár-korszak van visszatérőben. 1985. előtt vagy után vagyunk?

Most kell féltreverni a harangokat, vagy még korai? Meggyőződésem, hogy a magyar politikai élet szereplőinek és figyelőinek döntő többsége őszintén elfogadta a demokratikus értékrendet, de túl sokan vannak (nemcsak az úgynevezett baloldalon), akik sem elméletileg, sem a gyakorlatban nem ismerik, nem élték meg a demokráciát. Kézenyelmes megoldás a centralizáció (látjuk az önkormányzati törvény módosítás esetében), csábító a hatalmi szó, pláne a pénzben megtestesülő hatalom érvényesítése a meggyőző és a kompromisszum helyett, de ezek nem Nyugat-Európa, hanem Kelet-Európa felé visznek bennünket. A felvilágosodott abszolutizmus megelőzte, s nem követte az alkotmányos népképviselői rendszert. A Vadnyugatot az amerikai alkotmány, a sheriffek, a magukat megszervező települések és államok a múlt század végére fől számolták. Nálunk egyfajta „Vadkelet” van megjelenőben, színeze a restaurációs folyamatot. Itt hogyan lesz — ha lesz — rend és ki csinálja?

A Stuartok vagy a Bourbonok restaurációját, de nálunk 1956 után a kommunistákét is, az jellemezte, hogy kezdetben folytonosságról beszéltek, a kialakult tulajdon- és egyéb viszonyok tisztelben tartásáról, azután jöttek a revansvágók, a felelősségrevonók, majd a megtorlás. A történelmet persze nem lehet visszaforgatni, a restaurációs rezsimnek sehol sem tartottak tovább néhány évtizednél, de kell ez nekünk?